

Нова Україна
інститут стратегічних досліджень

Економічна ситуація на окупованих територіях Донбасу

Київ

Листопад 2015

Зміст

ВСТУП	3
ЗАГАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ	
ДОНБАСУ	4
СОЦІАЛЬНА СФЕРА – НА МЕЖІ ГУМАНІТАРНОЇ КАТАСТРОФИ	10
КОРПОРАТИВНИЙ СЕКТОР ОКУПОВАНОГО ДОНБАСУ: ДІЯЛЬНІСТЬ В	
УМОВАХ ОКУПАЦІЇ	12
<i>Великі підприємства на окупованих територіях</i>	<i>12</i>
<i>Малий та середній бізнес</i>	<i>12</i>
<i>Виробничі активи фінансово-промислових груп (ФПГ) на окупованих</i>	
<i>територіях</i>	<i>13</i>
ВИСНОВКИ: ЗАГРОЗИ ТА ОБМЕЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ РЕІНТЕГРАЦІЇ	
ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ	17

Вступ

Наразі існують проблеми з отриманням об'єктивної статистичної інформації з непідконтрольних територій, тому ґрунтовний та об'єктивний аналіз економічної ситуації провести практично неможливо.

Значно пошкоджена в результаті ведення військових дій економіка регіону продовжує потерпати від наслідків конфлікту та розірваних традиційних виробничих ланцюгів. За даними української статистики, **стрімке падіння промисловості регіону протягом 2014 р. продовжилося у 2015 р.**

З огляду на те, що протягом останніх декількох місяців, за свідченням низки джерел, **фінансування російських військових формувань скоротилося майже в 4 рази**, у регіоні відбулося деяке корегування ситуації. Серед основних трендів: пригнічення економічної активності (незначне скорочення обсягів контрабанди з української території), скорочення наявних обсягів фінансових ресурсів у розпорядженні регіональної влади (в результаті зменшення присутності російських військових та зменшення постачань пального та продуктів харчування); збереження економічної ізоляції (формально, блокада з боку України та обмежені наявні зв'язки з РФ); подальша криміналізація економічної діяльності, збільшення числа збройних сутичок між конкуруючими угрупованнями, монополізація ринків дефіцитних ресурсів, «кришування» територій та окремих видів бізнесу тощо.

На даний час основними вигодоотримувачами від ситуації, що склалася на Сході України, є високопосадовці РФ та ДНР і ЛНР¹, а також пов'язані з ними польові командири та підприємці. З одного боку, вони регулярно контролюють та/або отримують зовнішнє фінансування та ресурси, що підтримують «бойовий дух» армії ДНР/ЛНР, з іншого боку, їм підпорядкована уся місцева економіка (за винятком деяких підприємств, що контролюються власниками українських фінансово-промислових груп), яка фактично повністю набула напівлегальних форм.

Водночас економічна несамостійність та значна залежність самопроголошених «республік» від фінансової допомоги Росії зумовлюють квазі-економічну інтеграцію окупованих територій в російську економічну систему. Так, на Донбасі поступово утверджується «рублева зона». Через брак готівки з березня 2015 р. на Донбасі почала діяти мультивалютна зона - місцевим жителям дозволили розплачуватися гривнею, рублями, доларами США і євро. Однак на сьогодні з грошового обігу «республік» гривня поступово зникає, поступаючись місцем російським рублям. Оскільки, на окупованих територіях відсутня банківська система, проведення зовнішньоекономічних операцій та безготівкових розрахунків значно ускладнене. Так, на сьогодні здійснення оплати зовнішніх поставок з РФ місцевими компаніями, що мають рахунки у центральних банках «республік», можливе лише через банк Південної Осетії або російські кредитні спілки.

---

¹ Тут і далі по тексту мається на увазі ОРДО та ОРЛО - окремі райони Донецької та Луганської областей.

Загальна економічна ситуація на окупованих територіях Донбасу

За підсумками січня-вересня 2015 р. обсяг промислового виробництва у Донецькій області зменшився на 41,1% порівняно з аналогічним періодом минулого року, у Луганській області - на 78%, тоді як Україна втратила 16,6% промислового виробництва (національні та регіональні показники не враховують на непідконтрольній українській владі території). Як наслідок, на національному рівні показники виробництва галузей, які є базовими для регіону, продовжують демонструвати негативну динаміку. Зокрема, падіння обсягів виробництва у добувній промисловості за 8 місяців 2015 р. становило 18,8% (у 2014 р. -13,7%), в першу чергу, через зменшення видобутку вугілля в Україні, яке становило 47,2%. Крім того, розрив виробничих ланцюгів та дефіцит сировини особливо негативно вплинув на показники металургійного виробництва в Україні (-20,3% протягом 9 місяців 2015 р.), виробництво коксу і коксопродуктів (-29,7%) та постачання електроенергії, газу та води (-13,7%). Обсяги виробництва у машинобудуванні зменшилися на 19,3%, хімічному виробництві - на 19,4%.

У той же час у другому-третьому кварталі 2015 р. відбулося поступове сповільнення падіння економічних показників регіону завдяки дії низки факторів, як от: деякому відновленню виробничих зав'язків у базових галузях регіону внаслідок припинення активних військових дій; ефект бази статистичного порівняння (оскільки воєнний конфлікт на Сході розпочалися у другому кварталі 2014 року). Зокрема, у регіоні спостерігається²:

- Поступове відновлення виробничого ланцюга коксохімічного виробництва – від сировинного забезпечення (коксівним вугіллям) до постачання готової продукції на металургійні підприємства. Частково відновили роботу Алчевський і Ясинівський КХЗ, які з середини лютого 2015 р. знаходилися в режимі “гарячої консервації”.
- Активізація металургійного виробництва внаслідок відновлення сировинного забезпечення. Так, на початку другого кварталу 2015 р. було відновлено роботу таких великих підприємств: Єнакіївського металургійного заводу та його макіївської філії, металургійного заводу “Донецьксталь”, а також доменної печі-1М на ДМК ім. Держинського.

На сьогодні статистичні управління «урядів» ДНР та ЛНР оприлюднюють лише демографічні дані та рівень інфляції. Так за цими даними, на 1 вересня 2015 року в ДНР проживали 2,3 млн осіб, в ЛНР - 1,5 млн. осіб (це близько половини від загального населення регіону).

Окремі статистичні дані також озвучують представники ДНР/ЛНР, проте їх достовірність перевірити складно. Зокрема, за оцінкою управління промисловості при «адміністрації» ДНР, промисловість станом на лютий-березень 2015 р. працювала на 30% від довоєнного рівня, а роздрібна торгівля скоротилася приблизно на 50%³. За прогнозами «керівництва» ДНР, викладеними у «Програмі відновлення та розвитку економіки і соціальної сфери ДНР на 2015 рік»: «У 2015 році обсяг валової продукції сільського господарства становитиме 85% рівня 2014 року, обсяг реалізації промислової продукції – близько 30% до рівня 2014 року, в т. ч. добувна промисловість – 35,7%, переробна – 2,7%. Обсяг оптового і роздрібного товарообігу – 91% до рівня 2014 р. Обсяг реалізації послуг транспортної, поштової та кур'єрської діяльності – 80%

² Інфляційний звіт НБУ за вересень 2015 р. <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=22249640>

³ Інтернет портал каналу 112.ua. “Проект «ДНР»: Підсумки року «незалежності»” / <http://ua.112.ua/statji/proekt-dnr-pidsumky-roku-nezalezhnosti-227829.html>

і обсяг виконаних будівельних робіт – 50%». Тобто найбільш негативна динаміка спостерігається у промисловості, особливо переробній. У вересні 2015 р. «міністерство економічного розвитку» ДНР вказувало на певне покращення ситуації в економіці: «На сьогоднішній день на території ДНР знаходиться більше двохсот великих підприємств з яких вже 140 здійснює діяльність. Тоді як на 1 січня 2015 р. працювало не більше 61 великого підприємства»⁴. При цьому «керівництво» ДНР/ЛНР розглядає «розширення співробітництва з іншими державами, зняття економічної блокади, інтенсифікацію відносин з Росією»⁵ як шлях виходу з економічної кризи.

Проте економіка ДНР/ЛНР і надалі перебуває в кризовому стані і основні проблеми залишаються невирішеними, а саме:

- **Ізоляція від зовнішнього світу, та неможливість здійснення автономних зовнішньоекономічних операцій зі світом.** ДНР/ЛНР залишаються невизнаними «республіками» - для світу вони формально є частиною України, лише Південна Осетія визнала ДНР/ЛНР незалежними державами. Українська влада розглядає ДНР/ЛНР як окуповані частини території Донецької та Луганської області. Як наслідок, підприємства ДНР/ЛНР не можуть створити автономну банківську систему та організувати торгівлю з економічними партнерами (навіть з Російською Федерацією, яка також не визнала правовий статус «республік») без використання українського законодавства та реєстрації в Україні. Жоден російський банк так і не ризикнув працювати на окупованій території через загрозу санкцій. Тому більшість великих компаній, які розташовані в ДНР/ЛНР, зареєструвалися на території, що знаходиться під контролем уряду України, для того щоб мати можливість експортувати свою продукцію в інші країни. Крім того, в ЛНР/ДНР знайшли ще один спосіб проведення зовнішньоекономічних операцій та безготівкових розрахунків, зокрема здійснення оплати поставок з РФ місцевими компаніями, що мають рахунки у центральних банках «республік», через банк Південної Осетії або російські кредитні спілки⁶.
- **Продовження економічної блокади з боку України.** Економічні зв'язки окупованих територій з рештою регіонів України – і надалі обмежені і відбуваються в рамках жорсткої пропускнуої системи. Україна відмовляється відновлювати економічні зв'язки з цими територіями, оскільки не було виконано головну умову - повне виведення з окупованих територій будь-яких збройних формувань і всіх видів озброєння. Право перевозити товари через лінію розмежування мають компанії, що отримали спеціальний дозвіл Державної фіскальної служби України на ввезення продукції, крім того компанію перевіряють працівники податкової служби та СБУ. Отримання такого офіційного дозволу може тривати кілька місяців, що значно ускладнює економічну діяльність компаній, які зареєстровані в Україні, проте знаходяться на території ДНР/ЛНР. Крім того, значною перешкодою для українських компаній є також неможливість здійснення безготівкових банківських розрахунків з цими територіями (в першу чергу через питання безпеки тощо). Проте більша частина поставок у так звані "республіки" і вивіз їх продукції зовні йдуть за неформальними схемами (повз блок-пости через корумпованих українських митників та прикордонників або через територію Росії). Однак

⁴ Сайт «Міністерства економічного розвитку ДНР» <http://mer.govdnr.ru/novosti/678-evgeniya-samokhina-opolozhitelnoj-dinamike-v-ekonomike.html>

⁵ Сайт газети «Донецкая правда», «Русский мир поставил «ДНР» на колени: закрытая статистика» / <http://pravda.dn.ua/details/254714/>

⁶ Сайт Bloomberg. «The central bank with no currency, no interest rates, but ATMs» / <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-09-15/the-central-bank-with-no-currency-no-interest-rates-but-atms>

навіть з врахуванням значної корупційної складової та транспортних витрат, пов'язаних з перетином лінії розмежування, поставки на ці території все одно залишаються вигідними для українських компаній у зв'язку з існуванням значного перевищення цін на більшість споживчих товарів у ДНР/ЛНР порівняно з Україною. Ринкова ціна українських товарів здебільшого залишається нижчою, ніж у продуктів, привезених з Росії.

- **Економічна несаможиттєвість та значна залежність «республік» від фінансової допомоги Росії.** За оцінками РБК, «республіки» потребують щонайменше 55,2 млрд рублів (\$ 947 млн) щорічно на виплату пенсій і соціальних виплат населенню⁷, але їхні «уряди» не мають цих коштів. Переважна частина цих коштів надається РФ. Зокрема, «адміністрація» ДНР підтверджує, що Росія надає 2,5 млрд рублів (\$ 37 млн) для виплати пенсій щомісяця в ДНР⁸. За оцінками «керівництва» ДНР, «бюджет» ДНР на 70% складається з матеріальної допомоги⁹. З лютого 2015 р. Росія також здійснює прямі поставки газу та електроенергії в ДНР/ЛНР (Україна призупиняла фінансові розрахунки з енергетичними компаніями, розташованими в ДНР/ЛНР, а у травні 2015 р. відключала ДНР/ЛНР від української енергосистеми). Через брак готівки з березня 2015 р. на окупованій території почала діяти мультивалютна зона - місцевим жителям дозволили розплачуватися гривнею, рублями, доларами США і євро. Однак на сьогодні з грошового обігу «республік» гривня поступово зникає, поступаючи місцем російським рублям. За даними центрального банку в ДНР, рублі становили близько 90% місцевої валюти ДНР станом на вересень 2015 року¹⁰. **Торгівля з Росією:** з Росії на окуповану територію надходять в основному продукти харчування, лікарські засоби тощо, з Донбасу в Росію вивозиться здебільшого металобрухт та вугілля, (поширеним є також вивезення обладнання підприємств, що представляють інтерес для оборонного комплексу Росії). На сьогодні стає очевидним, що РФ не зацікавлена у продовженні та нарощуванні значних фінансових вливань у «республіки» і намагається зменшити їх тотальну залежність від Росії, частково перекласти її на плечі України.
- **Поступова економічна деінтеграція окупованих територій з рештою регіонів України.** Одним з наслідків економічної блокади регіонів є процес поступового розриву економічних зав'язків з рештою регіонів. Причому цей процес проходить нерівномірно, особливо якщо порівнювати великі компанії та малий/середній бізнес «республік». Найбільш впливовий великий бізнес та ФПГ змогли забезпечити собі можливість перетину лінії розмежування та умови доступу на внутрішній та зовнішні ринки. Тоді як малий та середній бізнес, відрізаний від України, змушений або зупинити активність або переорієнтуватися на роботу з російськими постачальниками (наприклад, у сфері оптової та роздрібної торгівлі). Також малий бізнес дуже чутливий до стрімкого зменшення рівня доходів місцевого населення і йому складніше отримати дозволи для перетину лінії розмежування.

⁷ Сайт Russia and India report. "The strained economic situation in the Donbass" http://in.rbth.com/world/2015/06/18/the_strained_economic_situation_in_the_donbass_43737

⁸ Сайт Bloomberg. "The central bank with no currency, no interest rates, but ATMs" / <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-09-15/the-central-bank-with-no-currency-no-interest-rates-but-atms>

⁹ Сайт інтернет-газети «Фонтанка» (Петербург). Командир батальона «Восток»: Сурков – патриот, Пургин – апологет Путина. / <http://www.fontanka.ru/2015/09/07/163/>

¹⁰ Сайт Bloomberg. "The central bank with no currency, no interest rates, but ATMs" / <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-09-15/the-central-bank-with-no-currency-no-interest-rates-but-atms>

- **Неспроможність повноцінного виконання функцій соціального та пенсійного забезпечення, адміністрування роботи бізнесу тощо** - незважаючи на заснування таких інституцій, як центральний банк, пенсійний фонд, фонди соціального страхування тощо, ДНР і ЛНР не мають повноцінних бюджетної, податкової, адміністративної, соціальної систем. Жодна з двох «республік» не має офіційного бюджету на 2015 р, а кошти виділяються у ручному режимі за тимчасовим положенням. На сьогодні немає точних оцінок загального обсягу виплат пенсіонерам і працівникам бюджетної сфери. Соціальні виплати та зарплати у бюджетному секторі виплачуються здебільшого нерегулярно, залежно від надходження коштів¹¹. Крім фінансової допомоги з Росії, «республіки» стягують податки, які «уряди» намагаються зібрати з місцевих підприємців, вимагаючи від них відкриття рахунку в «центральному банку». Однак, «республіки» не розкривають точну суму податкових надходжень. Відомо, що бізнес в ЛНР платить від 3 до 8% від обороту в залежності від виду діяльності, а в ДНР бізнес може вибрати один з двох варіантів сплати податків: 20% від чистого прибутку або 2% від обороту. Ставка податку на доходи фізичних осіб складає 13%. Підприємці також повинні купувати патенти з фіксованою ставкою на місяць, щоб отримати право на певні види діяльності.
- **Складна соціальна ситуація.** Високопосадовці «республік» підтверджують, що станом на вересень 2015 р. внутрішні ціни зросли втричі порівняно з рівнем до військового конфлікту¹². За даними ЗМІ, «за останні півроку товари першої необхідності подорожчали в середньому на 50-60%»; тоді як реальна середня зарплата в регіоні впала у три-чотири рази - сьогодні вона становить близько 2,5 тис. рублів. Середня ціна літра молока в Донецьку - 40 руб. (до війни - близько восьми гривень, або близько 30 руб в перерахунку за курсом на весну 2014 р), кілограм свинини - 360 руб. (до війни - 70 грн, або близько 280 руб.), кілограм борошна - 70 руб. (до війни - 12 грн, або близько 36 руб.)¹³. Особливо болісно зростання цін вдарило по малозабезпеченим сім'ям. Причому рівень цін на основні споживчі товари на неконтрольованих територіях значно перевищує рівень цін в Україні. З високими цінами в ЛНР і ДНР пов'язана маятникова «продуктова міграція» людей на територію під контролем Києва, де ті ж товари коштують на чверть, а іноді і третину дешевше. Поїздки через блок-пости туди і назад щодня здійснюють тисячі людей¹⁴.
- **Високі ризики ведення бізнесу, загрози націоналізації від «керівництва» ДНР/ЛНР, зростання кримінальної та нелегальної економічної діяльності (контрафакт, контрабанда, рейдерство, бартер тощо)** – все створює несприятливе бізнес та інвестиційне середовище в регіоні, що негативно впливає на перспективи його відновлення. Також можливе подальше посилення економічної концентрації в межах регіону навколо великих підприємств, що залишаються основою економіки непідконтрольного Україні Донбасу та є основними роботодавцями і «оазисами» економічної активності в регіоні.

¹¹ Сайт РБК. “Расследование РБК: на чьи деньги живет Донбасс” / <http://www.rbc.ru/investigation/politics/15/06/2015/5579b4b99a7947b063440210>

¹² Сайт Bloomberg. “The central bank with no currency, no interest rates, but ATMs” / <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-09-15/the-central-bank-with-no-currency-no-interest-rates-but-atms>

¹³ Сайт новин «Медуза». “Война в Донбассе. Итоги Павел Каныгин рассказал, чем закончилась «Русская весна»” / <https://meduza.io/feature/2015/11/05/voyna-v-donbasse-itogi>

¹⁴ Сайт новин «Медуза». “Война в Донбассе. Итоги Павел Каныгин рассказал, чем закончилась «Русская весна»” / <https://meduza.io/feature/2015/11/05/voyna-v-donbasse-itogi>

На даний час озброєнні люди є фактично основними вигодоотримувачами від ситуації, що склалася на Сході України. З одного боку, вони регулярно отримують зовнішнє фінансування, яке підтримує «бойовий дух» армії ДНР/ЛНР, з іншого боку, їм підконтрольна уся місцева економіка (за винятком деяких підприємств, що контролюються власниками українських фінансово-промислових груп), яка фактично повністю набула напівлегальних форм.

Разом з тим в останні декілька місяців, за свідченням низки джерел, фінансування військових формувань досить суттєво скоротилось. Це пов'язано зі зменшенням бойової активності на сході країни на тлі переорієнтації влади РФ на бойові дії у Сирії. І якщо у кінці 2014 р. деякі джерела оцінювали вартість існування проекту «Новоросія» на рівні \$20 млн. в день¹⁵, то у вересні 2015 р. вийшла публікація Stratfor, де аналітики оцінили витрати на підтримку Донбасу на рівні 2 млрд.дол.США або біля 5,5 млн.дол.США на день¹⁶, можна очікувати, що в умовах охолодження конфлікту асигнування пов'язані з бойовими діями щонайменше не зростатимуть. І якщо за інформацією радника міністра внутрішніх справ С.Речинського, влітку 2014 р. бойовикам платили до \$300 в день, при цьому платня бойовикам, які походять з місцевих жителів, була суттєво нижчою. То зараз, за словами І.Гірка солдати на рядових і сержантських посадах отримують приблизно 15 тис. російських рублів (близько 5 тис.грн.) на місяць, разом з тим найманці, які воюють в Сирії отримують приблизно 2-3 тис.дол.США на місяць.¹⁷ Крім того, з'явилась інформація, що у бойовиків Донбасу є проблеми з отриманням військової техніки та зброї з території РФ¹⁸.

Зміна фокусу керівництвом РФ і відповідно фінансування бойових дій на Сході України має певні наслідки для ситуації в регіоні. По-перше, за свідченням того ж І.Гірка значна частина бойовиків-найманців перемістилась до Сирії. По-друге, це призводить до зниження рівня дисципліни серед бойовиків та внутрішніх сутичок. Проблема пошуку грошей загострюється та носить контрпродуктивний характер для незаконних республік. Зокрема, з метою отримання наживи від реалізації чорного та кольорового металобрухту або перевезення «цінного» обладнання на територію РФ спостерігається знищення виробничих потужностей підприємств регіону. За даними організації «Громадський союз «Донбас», від рук незаконних військових формувань більшою мірою потерпає Луганська обл., зокрема, протягом останнього часу у Луганській обл. зникли такі підприємства, як¹⁹:

- «Луганський машинобудівний завод» – було демонтовано та вивезено до Росії;
- «Сотий завод» - було демонтовано та вивезено до Росії;
- ДП «Донець» - відомий технологією з вирощення кристалів для мікроелектронної промисловості - було демонтовано та вивезено до Росії;
- «Луганський завод гірничорядувального обладнання «Горизонт» - вирізаний на металобрухт;
- «Лугцентрокуз» - виробництво зупинене, відновити його не можливо по причині низької напруги в контактній мережі, яке не дозволяє запуснути електромережі;
- «Лугансктепловоз» - було демонтовано та вивезено до Росії;

¹⁵ Портал «Daily.com.ua» від 18.11.14 “Сутки утримання бойовиків коштують Путіну 20 мільйонів доларів” <http://daily.com.ua/world/18-11-2014199839>

¹⁶ Сайт Кореспондент. Новина від 16.09.15. “РФ тратит на непризнанные страны до 5 млрд.дол. – Stratfor” / <http://korrespondent.net/world/3564063-rf-tratyt-na-nepryznannye-strany-do-5-millyardov-Stratfor>

¹⁷ Сайт ТСН. “Гиркин рассказал, сколько наемникам из Донбасса платят за бои в Сирии” / <http://ru.tsn.ua/svit/girkin-rasskazal-skolko-naemnikom-iz-donbassa-platyat-za-boi-v-sirii-500145.html>

¹⁸ Сайт «Диалог.ua». Новина від 19.10.15. “Тымчук: террористы в Донецке с переборами получают российское оружие, виной тому – Сирия” / http://www.dialog.ua/news/69668_1445240738

¹⁹ Сайт «CityNews». Новина від 21.09.15. “Какие предприятия в Донбассе уничтожили и разграбили российские оккупанты” / <http://www.citynews.net.ua/news/48317-kakie-predpriyatiya-v-donbasse-unichtozhili-i-razgrabili-rossiyskie-okkupanty.html>

- «Полипак» - було демонтовано та вивезено до Росії;
- «Маршал» - було демонтовано та вивезено до Росії;
- «Луганський трубопрокатний завод» - вирізаний на металобрухт;
- «Вторчермет» - вирізаний на металобрухт;
- «Луганський завод прокатних валків» - частково знищений, більшість уцілілих станків готуються до вивезення за кордон;
- «Брянковський рудоремонтний завод» - вирізаний на металобрухт;
- «Чернухінська база запасу тягового рухомого складу» - вирізаний на металобрухт;
- «Оборонне підприємство космічної промисловості «Юність» - було демонтовано та вивезено до Росії;
- «Луганський літейно-механічний завод» - вирізаний на металобрухт;
- «Завод металопроката «ПрокатСервіс» - розкрадений;
- «Завод автоклапанів» - розкрадений;
- «Луганський авіаремонтний завод» - було демонтовано та вивезено до Росії;
- «ЛугаТерм» - розкрадений;
- «Стахановський феросплавний комбінат» - вирізаний на металобрухт;
- «Стахановський вагоно-будівельний завод» - виробництво призупинено.

Виплати на підтримання бойових дій є лише частиною тих фінансових ресурсів, які надходять у розпорядження незаконних військових формувань. Іншими статтями доходу є дохід від участі у тінювих оборудках. Так, досить розповсюдженою є контрабанда різноманітних товарів широкого вжитку з території України, починаючи від цигарок та закінчуючи тканинами та взуттям. При цьому, «влада» ДНР налагодила постачання до торговельних мереж підконтрольних територій товарів з РФ.²⁰ З Ростовської області везуть молочні продукти, соняшникову олія, алкоголь, цигарки, як правило, всі товари найнижчого цінового сегменту. Крім того, «кришування» контрабандних вантажів вважається основною статтею другої за впливом людини ДНР О.Ходаковського²¹.

Масового характеру набули продажі особистої зброї бойовиками ДНР, що обумовлено появою 7 жовтня 2015 р. наказу О.Захарченка щодо початку роззброєння. Крім цього, як і на початку поточного року, представники ОБСЄ неодноразово фіксували вивіз вугілля з України в РФ. Так, у кінці серпня 2015 р. в селищі Должанське Луганської обл. ОБСЄ було виявлено 120 вантажівок та причепів з вугіллям.²²

Значення бойовиків для «місцевої влади» (ДНР/ЛНР) та влади РФ у контексті перемир'я між Україною та сепаратистськими формуваннями знижується, у зв'язку з цим їх фінансове забезпечення та загальне положення має тенденцію до скорочення, що призводить, з одного боку, до маргіналізації та погіршення дисципліни в осередку військових формувань, а з іншого – до пошуку нових (в основному виключно кримінальних) засобів до існування.

²⁰ Сайт новин «Главком», новина від 16.10.15. «Террористи заваливают Донецк российскими товарами, популярнее украинская контрабанда» / <http://glavcom.ua/news/333030.html>

²¹ Сайт новин «Медуза». «Война в Донбассе. Итоги Павел Каныгин рассказал, чем закончилась «Русская весна»» / https://meduza.io/feature/2015/11/05/voyna-v-donbasse-itogi?utm_source=tvrain&utm_medium=partner&utm_campaign=friends

²² Сайт «Кореспондент», новина від 26.08.15. «Місія ОБСЄ знову зафіксувала вивіз вугілля з Луганщини в Росію» / <http://ua.korrespondent.net/ukraine/3555302-misiia-obsie-znovu-zafiksuvala-vyviz-vuhillia-z-luhanschyny-v-rosiui>

Соціальна сфера – на межі гуманітарної катастрофи

Найскладніша ситуація із матеріальним забезпеченням на окупованих територіях спостерігається серед **пенсіонерів та соціально незахищених груп населення**. У листопаді 2014 р. Кабінет Міністрів України прийняв постанову, якою офіційно зупинив фінансування соціальних витрат на території, підконтрольній бойовикам. У відповідності до цієї постанови в населених пунктах Донецької та Луганської областей, не підконтрольних українській владі, виплати з державного бюджету, бюджету Пенсійного фонду України і виплат інших фондів загального державного соціального страхування буде відновлене лише після повернення цих територій під контроль органів державної влади України. При цьому уряд залишив можливість для пенсіонерів з непідконтрольних територій отримувати всі необхідні виплати у разі перереєстрації на території, підконтрольній українській владі.

З кінця 2014 р. пенсійні виплати на окупованих територіях почала здійснювати також і «місцева влада». Основними проблемами пенсіонерів на окупованих територіях є: фрагментарність виплат пенсій (виплати пенсій відбуваються виходячи з суми грошей, які виділені на ці цілі, часто грошей не вистачає для покриття всіх пенсіонерів). Так, наприклад, на окупованих територіях проживає більше 1 млн. пенсіонерів (у Донецьку приблизно 250 тис. пенсіонерів), разом з тим, станом на кінець вересня 2015 р. пенсії за вересень отримали лише 316 тис. осіб²³; занижений рівень пенсійних виплат по відношенню до того рівня пенсій, які отримували певні категорії пенсіонерів. Суми пенсій визначені у такому ж розмірі, як в Україні, але виплачуються у російській валюті по курсу гривні до рубля на рівні 1:2 (при цьому реальний ринковий курс знаходиться на рівні приблизно 1:3), в результаті чого пенсіонери отримують суттєво нижчі пенсії, ніж в Україні.

Соціальні виплати є основним фінансовим тягарем «республік». Власних коштів на забезпечення соціальних виплат у «республік» немає. Джерела у «керівництві» ДНР вказують на те, що для виплати пенсій Росія щомісяця переказує приблизно 37 млн. дол. США.

З метою відновлення отримання пенсій на окупованих територіях, пенсіонерка з Донецьку у листопаді 2014 р. подала позов про визнання незаконною відповідну постанову Кабінету Міністрів України. 11 лютого 2015 р. Окружний адміністративний суд Києва визнав незаконним припинення виплат пенсій і соціальних виплат на Донбасі. У квітні Апеляційний адміністративний суд Києва відхилив скарги Кабінету міністрів та Мінфіну на рішення суду першої інстанції та залишив без змін постанову Окружного адміністративного суду. Однак уряд подав касацію. 9 вересня після клопотання позивачів про самовідвід судової колегії в зв'язку з тиском на суддів прийнято рішення розглядати справу в касаційній інстанції всім складом Першої палати Вищого адміністративного суду України (ВАСУ)²⁴. 16 жовтня 2015 р. ВАСУ прийняв рішення про відновлення виплат зарплат, пенсій та соціальних виплат мешканцям Донбасу у зоні АТО²⁵. Разом з тим вже 17 жовтня 2015 р. глава Донецької ОДА П. Жебрівський заявив, що він не бачить можливості відновлення соціальних

²³ Сайт «Новости Донбасса», новина від 30.09.15. “У «ДНР» по-прежнему проблемы с выплатой пенсий” / <http://novosti.dn.ua/details/260518/>

²⁴ Сайт «ICTV», новина від 16.10.15. “У «ДНР» і «ЛНР» повернули українські пенсії” / <http://fakty.ictv.ua/ua/index/read-news/id/1564214>

²⁵ Сайт «Lastnews», новина від 16.10.15. “Жители «ДНР» и «ЛНР» начнут получать пенсии из украинского бюджета” / <http://lastnews.com.ua/novosti-luganska/159704-zhiteli-dnr-i-lnr-nachnut-poluchat-pensii-iz-ukrainskogo-byudzheta.html>

виплат на невідконтрольній сепаратистам території, схожу заяву зробив і міністр соціальної політики України П.Розенко²⁶.

---

²⁶ Офіційний сайт Кабінету Міністрів України / http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=248558102

Корпоративний сектор окупованого Донбасу: діяльність в умовах окупації

Великі підприємства на окупованих територіях

У 2014 р. в результаті бойових дій робота значної кількості великих підприємств на окупованих територіях припинили свою роботу або працювали не на повну потужність. Серед таких підприємств можна виділити:

- підприємства металургійної промисловості: ПАТ “Алчевський металургійний комбінат”, ПАТ “Донецький металопрокатний завод”, ПАТ “Донецький електрометалургійний завод”, ПАТ “Стахановський завод феросплавів”;
- підприємства коксохімічної промисловості: ПАТ “Авдіївський коксохімічний завод”, ПАТ “Ясинівський коксохімічний завод” та ЗАТ “Горлівський коксохімічний завод”;
- підприємства хімічної промисловості: ПАТ “Концерн Стирол”;
- підприємства машинобудівної промисловості: ПАТ “Донецькгірмаш”, ПАТ “Донецький енергозавод”, ПАТ “Азовмаш”, ПАТ “Стахановський вагонобудівний завод”, ВАТ “Ясинуватський машзавод” та деякі інші.²⁷

У 2015 р. було відновлено роботу окремих великих підприємств на окупованих територіях, зокрема: Єнакіївського металургійного заводу, металургійного заводу «Донецьксталь», а також доменної печі-1М на ДМК ім.Дзержинського²⁸ та деяких інших. Спостерігається поступове відновлення найбільш важливої інфраструктури регіону, зокрема, електричних мереж, доріг та залізниці.

Щоб оминати економічну ізоляцію, великі підприємства зараз здебільшого працюють за такою схемою: на окупованих територіях працюють виробничі підприємства, але самі підприємства-юридичні особи перереєстровані або зареєстровані на території, що контролюється Україною, і відповідно продовжують платити податки до центрального бюджету України, часто паралельно виплачуючи певну суму до «місцевих бюджетів»²⁹.

Малий та середній бізнес

Як було відзначено, економіка регіону набула напівкримінальної форми, її функціонування безпосередньо залежить від рішень адміністрацій, які очолюють ватажки бандформувань. І ці зміни мали прямий вплив на діяльність малого та середнього бізнесу. Фактично на окупованих територіях стрімко скорочується внутрішній ринок, наростає дефіцит споживчих товарів, медикаментів та товарів першої необхідності. Підприємці неохоче ведуть свої справи або взагалі припиняють свою діяльність.

Така ситуація обумовлена низкою факторів, що негативно впливають на малий та середній бізнес регіону. По-перше, загальний попит на всі без виключень товари знизився через падіння економічної активності регіону; по-друге, в умовах, що склалися, багато бізнесменів платять податки і в бюджет України, і в місцевий бюджет, поступово втрачаючи конкурентоспроможність; по-третє, сильний негативний вплив на місцевий бізнес має економічна блокада окупованих територій з боку України; по-четверте, в регіоні фактично неможливі безготівкові розрахунки, оскільки регіон від’єднаний від банківської системи України. Разом з тим у регіоні функціонує своя

²⁷ Національний банк України «Інфляційний звіт за березень 2015 р.».

²⁸ Національний банк України «Інфляційний звіт за вересень 2015 р.».

²⁹ Сайт газети «ВЕСТИ». “Предприятия Донбасса стали работать по законам офшоров” / <http://vesti-ukr.com/donbass/119537-predpriyatija-donbassa-rabotajut-po-zakonom-ofshorov>

податкова система, приватні підприємці на вибір сплачують 20% з чистого прибутку або 2,5% з валового доходу³⁰.

Виробничі активи фінансово-промислових груп (ФПГ) на окупованих територіях

Систем Кепітал Менеджмент (СКМ)

Донбас – основний регіон присутності групи СКМ і відповідно основа фінансово-промислової імперії. Окупація східних територій України завдала значних збитків СКМ та корінним чином переглядати стратегію розвитку компанії. Серед основних завдань менеджменту корпорації останніх півтора року було забезпечення роботи виробничих ланцюгів до яких входять підприємства, що розміщені як на підконтрольній території, так і на окупованій території України.

Через воєнний конфлікт у другій половині 2014 р зупинили потужності такі заводи Метінвесту на окупованій території: Єнакіївський і Макіївський металургійні заводи, Харцизький трубний завод, Авдіївський та Єнакіївський коксохімі. Так, в кінці 2014 р. Макіївський металургійний завод відновив свою роботу, Єнакіївський металургійний завод відновив виробництво у березні 2015 р., а у серпні 2015 р. акціонери підприємства прийняли рішення про перенесення його юридичної адреси до Маріуполя³¹. Харцизький трубний завод відновив виробництво у кінці 2014 р., однак, вже у липні 2015 р. перестав випускати металургійну продукцію³². Станом на кінець третього кварталу 2015 р., металургійні підприємства СКМ на окупованих територіях були в роботі, але на досить низькому рівні завантаження³³. Найбільшою проблемою для СКМ є низький рівень завантаженості Авдіївського коксохімічного заводу, який завантажений приблизно на 30%. Серед основних проблем, з якими має справу підприємство - це його пошкодження в результаті обстрілів та недостатність вагонів для доставки своєї продукції до металургійних підприємств СКМ (ММК. ім.Ілліча (Маріуполь), Азовсталь (Маріуполь), Запоріжсталь), що в цілому негативно впливає на виплавку сталі холдингом, оскільки підприємство є постачальником приблизно 2/3 коксу для виробництва чавуну на всіх підприємствах холдингу. Як результат, «Метінвест» у третьому кварталі 2015 р. зменшив виплавку чавуну на 44%, а виробництво сталі на 42%.³⁴

Основні активи ДТЕК, що залишилися на окупованій території: Зуєвська ТЕС (ДТЕК «Східенерго») в Донецькій області та вугільні підприємства "Ровенькиантрацит" і "Свердловськантрацит" в Луганській області. Ці активи працюють, однак, мають проблеми через економічну блокаду з боку України. Так, у лютому 2015 р. уряд заборонив держпідприємству «Енергоринок» розраховуватися за електроенергію, вироблену на підконтрольній бойовикам території. А у травні 2015 р. Уряд України заборонив купівлю-продаж електроенергії між основною територією України та непідконтрольною зоною на Донбасі, дозволяється тільки оплата перетоку

---

³⁰ Сайт новин «Медуза». «Война в Донбассе. Итоги Павел Каныгин рассказал, чем закончилась «Русская весна»» / https://meduza.io/feature/2015/11/05/voyna-v-donbasse-itogi?utm_source=tvrain&utm_medium=partner&utm_campaign=friends

³¹ Сайт газети «Дело», новина від 25.09.15. «Енакиевский МЗ юридически переезжает в Мариуполь» / <http://delo.ua/business/enakievskij-mz-juridicheski-pereezhaet-v-mariupol-302543/>

³² Сайт «Український незалежний портал новин UINP». «Ахметов пытается захватить Запорожье» / http://uinp.info/important_news/ahmetov_pytaetsya_zahvatit_zaporozhe_

³³ Сайт газети «Зеркало недели». Р.Ивченко «Дракон у ворот». / <http://gazeta.zn.ua/promyshliennost/dragon-u-vorot-.html>

³⁴ Сайт «Український незалежний портал новин UINP». «Ахметов пытается захватить Запорожье» / http://uinp.info/important_news/ahmetov_pytaetsya_zahvatit_zaporozhe_

електроенергії³⁵. Разом з тим, у липні 2015 р. наказом Першого заступника керівника Антитерористичного центру при СБУ, було дозволено вивезення вугілля на основну територію України. У наказі також міститься перелік підприємств, які мають право поставляти вугілля в Україну, серед яких є підприємства ДТЕК. Однак поставки вугілля на територію України з непідконтрольних територій значно ускладнено дефіцитом дизельного палива, вільних вагонів та локомотивів³⁶.

У кінці вересня 2015 р. у ЗМІ з'явилась інформація, що керівництво «ДНР» обмірковує питання, пов'язані з наданням дозволу для роботи підприємств, підконтрольних Р.Ахметову, на окупованих територіях. Ніби вже вирішене питання щодо відновлення роботи АЗС «Паралель» та відділень банку «ПУМБ» на території Донецьку, Макіївки, Єнакієво. Також мова йде про відновлення роботи одного з підрозділів «ДТЕК», яке ніби буде зареєстровано на основній території України та займатися експортом електроенергії до РФ³⁷. Однак ця інформація неофіційна і непідтверджена і СКМ повністю її заперечує. В СКМ заявляють про те, що ніякі переговори з представниками ДНР/ЛНР не ведуться, більш того Єнакіївський металургійний завод та Харцизький трубний завод вже змінили реєстрацію на користь м.Маріуполь.³⁸

Р.Ахметова розглядають як активного політичного гравця як на окупованій території України, так і на території, підконтрольній українській владі.

Таким чином, СКМ Р.Ахметова, намагаючись реалізувати свої власні бізнес інтереси, є одним з основних каталізаторів реінтеграції окупованих територій - як мінімум у економічному сенсі. Відновлюючи роботу своїх підприємств, СКМ спромоглася відновити певний рівень кооперації між підприємствами по різні сторони лінії розмежування, для чого було здійснено відновлення відповідної інфраструктури, отримано дозвіл на ввіз в Україну корисних копалин та продуктів їх переробки, забезпечено перетік е/е тощо.

Група «Індустріальний союз Донбасу»

«Індустріальний союз Донбасу» - ще одна потужна фінансово-промислова група, яка зазнала значних втрат від окупації Донбасу. Причому впливу на «ІСД» був позбавлений один із його засновників та керівників С.Тарута. Сьогодні «ІСД» повністю належить російському власнику.

Що стосується впливу збройного конфлікту на Сході України на роботу «ІСД», то тут відбулися зміни, які мають негативні наслідки як для самої корпорації, так і для України в цілому. Оскільки в м.Алчевську Луганської обл. розташовані основні металургійні потужності групи - «Алчевський металургійний завод» та «Алчевський коксохімічний завод». Після початку бойових дій виробничі активи «ІСД» почали зазнавати проблем з поставками електроенергії, сировини та відвантаженням готової продукції. Так, у серпні 2014 року «Алчевський металургійний комбінат» та «Алчевський коксохімічний завод» були вимушені призупинити роботу через повне знеструмлення в результаті обстрілів. Пізніше з'явилась інформація, що в жовтні 2014 р. «Алчевський коксохімічний завод» зміг відновити роботу³⁹, в той же час «Алчевський металургійний комбінат» почав відновлювати свою діяльність у червні

³⁵ Сайт «Подробности», новина від 08.05.15. «Кабмін заперетил ГП «Энергорынок» покупать електроенергию на Донбасе» / <http://podrobnosti.ua/2033038-v-ukraine-zapretili-pokupat-elektroenergiju-u-terroristov.html>

³⁶ Сайт «Энергетика Украины», новина від 20.10.15. «ДТЭК продолжает подготовку своих теплоэлектростанций к зиме» / <http://uaenergy.com.ua/post/23750/dtek-prodolzhaet-podgotovku-svoih/>

³⁷ Сторінка Д.Тимчука у Facebook /<https://www.facebook.com/dmitry.tymchuk/posts/757805381014786>

³⁸ <http://focus.ua/money/338808/>

³⁹ Сайт «Капітал» від 03.10.2014, «Алчевський коксохімічний завод відновив роботу» <http://www.capital.ua/ru/news/30997-alchevskiy-koksokhimicheskij-zavod-vozobnovil-rabotu>

2015 р., запустивши одну доменну піч, а на початку серпня стало відомо про підготовку комбінату до запуску ще однієї доменної печі у жовтні 2015 р.⁴⁰ Керівництво комбінату намагається також відновити підключення до української енергосистеми (зокрема, ведуться роботи з відновлення ЛЕП до Луганської ТЕС та Углегорської ТЕС, в результаті яких підприємство можна буде приєднати до української енергосистеми), оскільки зараз підприємство споживає е/е, вироблену в РФ⁴¹. Крім того, керівництво підприємства заявляє про значну нестачу вагонів для доставки сировини на комбінат та вивозу готової продукції.

Виготовлений металопрокат з «Алчевського металургійного комбінату» експортується до РФ без будь-яких митних процедур з боку України. Однак враховуючи надлишок власного металу в РФ, попит на український є низьким, що мало вплив на об'єми виробництва металу на підприємстві – у вересні 2015 р. на підприємстві було вироблено 91 тис.т. металу, що у п'ять разів нижче за поточні можливості⁴². Разом з тим, у кінці вересні 2015 р. з'явилась інформація щодо намірів керівництва «Алчевського металургійного комбінату» налагодити експорт металу до Європи.⁴³

Group DF

Основним активом “Group DF” у зоні АТО є хімічне підприємство “Концерн “Стірол” (м.Горлівка). Крім того, неподалік від зони бойових дій знаходиться “Севєродонецьке об'єднання “Азот”, також підконтрольне Д.Фірташу. Ці два підприємства були зупинені фактично відразу після початку воєнних дій на Донбасі у травні 2014 р. Зі слів першого заступника генерального директора Ostchem О.Кикта, “Концерн “Стірол” та “Севєродонецьке об'єднання “Азот” почнуть працювати тільки після закінчення антитерористичної операції та створення безпечних умов роботи. В той же час очікується, що основні об'єми аміаку та селітри у цьому та наступному році випускатимуться іншими підприємствами групи - черкаським «Азотом» та «Рівнеазотом»⁴⁴.

Зауважимо, у травні 2015 р. Д.Фірташ заявив про зупинку ще двох підконтрольних підприємств виробників азотних добрив (черкаського «Азоту» та «Рівнеазоту»), причиною зупинки було названо тиск з боку представників влади. Зокрема, з метою компенсації дефіциту газу в опалювальний сезон, уряд своєю постановою від 29 вересня 2014 р. заборонив виробникам мінеральних добрив використовувати газ із ПЗГ та газ українського видобутку до закінчення осінньо-зимового опалювального сезону або до особливого рішення КМУ. Крім того, «Нафтогаз України» та «Газ України» звинуватили Ostchem у неповерненні боргів, що сформувались у 2006-2011 рр. і що мало своїм наслідком відключення підприємств від постачання природного газу. У вересні 2015 р. Ostchem вдалось врегулювати конфлікт з «Нафтогаз України» та «Газ України», відповідно було підписано 16 мирових угод.

---

⁴⁰ Сайт «Наша газета», новина від 11.08.15 «Алчевский металлургический комбинат планирует запустить вторую дрену в октябре» / <http://nashgazeta.net/84994-alchevskiy-metallurgicheskiy-kombinat-planiruet-zapustit-vtoruyu-domnu-v-oktyabre.html>

⁴¹ Сайт «Укррудпром», новина від 08.10.15. Алчевський меткомбінат отрезан от украинской энергосистемы и использует российскую электроэнергию / http://www.ukrudprom.com/news/Alchevskiy_metkombinat_otrezan_ot_ukrainskoy_energosisitemi_i_ispolzuet_rossiyskuyu_elektroenergiyu.html

⁴² Сайт газети «Зеркало недели». Р.Ивченко Дракон у ворот. / <http://gazeta.zn.ua/promyshlennost/dragon-u-vorot-.html>

⁴³ Сайт «Украинская правда», новина від 25.09.15. Алчевський меткомбінат уговаривает боевиков пустить его товар в Европу – ИС / <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2015/09/25/7082597/>

⁴⁴ Сайт газети «Дело», новина від 25.09.15. Фирташ снова запускает «Ривнеазот» и черкасский «Азот» / <http://delo.ua/business/firtash-snova-zapuskayet-rivneazot-i-cherkasskij-azot-304432/>

Після чого газ, який належав заводам, був розблокований, а постачання природного газу відновлене, що дає можливість для відновлення виробництва азотних добрив підприємствами Ostchem.⁴⁵

Група «Приват»

Основні активи групи «Приват» сконцентровані у центральній та західній частинах України. Серед крупних активів «Привату» на окупованих територіях України - «Стахановський завод феросплавів». Це підприємство характеризується тим, що на ньому вироблялося більше 50% всього феросиліція країни – найважливішого компоненту для покращення якості металу. Ліва частина продукції підприємства експортувалася.⁴⁶ Підприємство зупинилося у серпні 2014 р. через загострення бойових дій⁴⁷. У липні 2015 р. в ЛНР планували ввести тимчасову адміністрацію на підприємство з метою відновлення роботи підприємства, на думку представників ЛНР виробничі потужності підприємства знаходяться у робочому стані.⁴⁸ Судячи з усього, група «Приват» не має впливу на підприємство. Однак втрата феросплавного активу має обмежений вплив на роботу групи «Приват» та не є критичними для економіки України. Заводи з виробництва феросплавів в Україні вже давно працюють на неповну потужність, що дало можливість компенсувати зупинку СЗФ нарощенням виробництва на «Запорізькому заводі феросплавів» (також контролюється «Приват»). Так, за 9 місяців 2015 р. на «Запорізькому заводі феросплавів» випуск феросплавів збільшився на 19,2% порівняно з аналогічним періодом попереднього року.

---

⁴⁵ Сайт газети «Дело», новина від 25.09.15. Фирташ снова запускает «Ривнеазот» и черкасский «Азот» / <http://delo.ua/business/firtash-snova-zapuskayet-rivneazot-i-cherkasskij-azot-304432/>

⁴⁶ Сайт «Діалог» від 06.08.2014 «Через бойові дії зупинився найбільший завод кольорової металургії в Україні» http://www.dialog.ua/news/12062_1407338100

⁴⁷ Сайт «Вести» від 06.08.2014, «У Стаханові зупинився найбільший завод кольорової металургії» <http://business.vesti-ukr.com/64355-v-stahanove-ostanovilmja-krupnejshij-jeksporter-cvetnogo-metalla>

⁴⁸ Сайт «Комментарии: Донбасс», новина від 27.07.15. «На Стахановском ферросплавном заводе введут временную администрацию» / <http://donbass.comments.ua/news/115248-na-stahanovskom-ferrosplavnom-zavode.html>

Висновки: загрози та обмеження економічної реінтеграції окупованих територій

Важливим елементом відновлення економічної активності та економічної реінтеграції окупованих територій Донбасу під юрисдикцією України (за умови виконання вимог Мінських домовленостей про повне виведення з окупованих територій будь-яких збройних формувань і всіх видів озброєння - позиція України) має стати подолання проявів узурпації політичної влади та економічного впливу в руках «маріонеточних» представників Кремля та/або «призначенців» окремих фінансово-промислових (олігархічних) груп (ці прояви тільки посилися в регіоні внаслідок військового конфлікту). Вкажемо на актуальні тенденції до посилення політичної та економічної концентрації на окупованій території Донбасу:

- Деіндустріалізація регіону у формі фізичного знищення та перевезення до РФ виробничих потужностей, як правило державних та тих, що не входять до фінансово-промислових груп. Це, в свою чергу, зменшує перспективи відновлення промислових робочих місць поза підприємств, що входять до певних ФПГ.
- Різке скорочення, занепад та маргіналізація (в т.ч. криміналізація) малого і середнього бізнесу.
- Хронічна залежність місцевих бюджетів від кількох «спонсорів» (РФ та внесків великого бізнесу).
- Підвищення залежності регіону від РФ - стосовно як фінансової допомоги, так і поставок споживчих товарів.

Фактичними наслідками тенденцій, що складаються є:

- Критична залежність місцевого населення від роботи великих підприємств, що входять до певних ФПГ.
- Подальше зрощення місцевої влади та великого бізнесу в регіоні.
- Монополізація економічної активності в регіоні.

В цілому ці процеси ведуть до посилення концентрації економічної і політичної влади регіону під контролем кількох груп, що створює подальші ризики поглиблення тіньової економіки в регіоні, економічної та політичної фрагментації країни та загрози – у перспективі – набуття «сурогатного» суверенітету над територіями регіону з боку центральної влади України. Відтак у перспективі відновлення економічної та бізнес активності на Донбасі має, серед іншого, передбачати реалізацію заходів, спрямованих на «деолігархізацію» економічної діяльності, зокрема:

- Розробка та запровадження антикорупційної програми, що включатиме створення незалежної судової та правоохоронної системи.
- Забезпечення повного контролю над відновленням інфраструктури регіону; активна участь держави у процесах розбудови бізнес-інфраструктури (залізничних доріг, ЛЕПів, телекомунікаційних мереж, тощо).
- Активізація діяльності Антимонопольного комітету в регіоні та запровадження механізмів обмеження монополізації окремих видів діяльності на рівні окремого регіону (в першу чергу, мова йде про обмеження монополізації виробництва товарів та послуг на внутрішній ринок, які можуть бути вироблені іншими українським підприємствами – телекомунікації, постачання е/е, фінансові послуги, тощо).
- Стимулювання відновлення і розвитку малого та середнього бізнесу в регіоні, зокрема, забезпечення тривалих податкових канікул для підприємств малого та середнього бізнесу, що працюють в регіоні.

- Долучення підприємств регіону, що не мають відношення до фінансово-промислових груп, до системи державних закупівель.
- Розробка механізмів залучення до керівного складу Донецької ОДА та Луганської ОДА апарату місцевих рад, судів, прокуратури з інших областей України.
- Створення сприятливого інвестиційного клімату для заохочення іноземних інвесторів, в т.ч. через механізми державно-приватного партнерства.

Автори: І.Клименко, В.Ємець, С.Таран